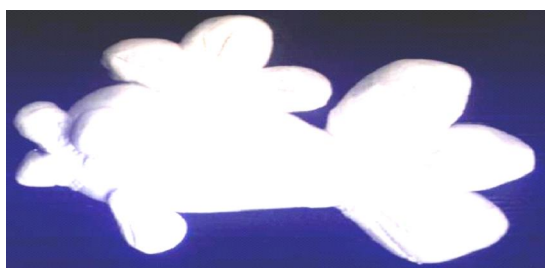

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ЗВ'ЯЗКІВЦІВ

Мал. 8

ситуації. 4. Враховувати уподобання дітей, їх бажання, індивідуальні особливості навчання, поважати його творчі задуми. 5. Бути зразком для учнів, демонструвати свої організаційні та художні вміння, а також результати своєї художньої діяльності. 6. Вміти вислуховувати учня, коли він пояснює свою думку чи доводить правильність свого рішення. 7. Вміти адекватно корегувати виконання художніх завдань молодшими школярами, намагаючись приносити учням задоволення та радість. 8. Не поспішати підказувати та допомагати учневі.

Висновки. Таким чином, запропоновані методичні рекомендації, психолого-педагогічні умови, щодо удосконалення процесу формування

у молодших школярів умінь організувати художню діяльність для створення художнього образу на уроках образотворчого мистецтва та схема організації послідовних організаційно-художніх дій (ОПД) на наше переконання можуть значно підвищити якість професійної педагогічної роботи вчителів початкових класів. А використання вчителями таких запропонованих підходів до формування в молодших школярів умінь організувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва буде сприяти більш ефективному формуванню даного виду умінь та якості його кінцевого результату.

1. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1 – 4 класи / відпов. за випуск Щербаків Л. Ф. – К.: "Початкова школа", – 2006. – 432 с.

2. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів / під керівн. Віктора Борисовича Шапаря. – Х.: Прапор, 2009. – 672 с.

3. Янковська І. М. Формування у молодших школярів умінь організувати художню діяльність з образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчит. початк. класів та образотв. мистец. / І. М. Янковська. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 201 с.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014

УДК 374.32:654.170(045)

Сергій Чупахін, доцент кафедри військової підготовки Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ЗВ'ЯЗКІВЦІВ

Стаття присвячена аналізу сучасного стану підготовки інженерів-зв'язківців і визначенню шляхів щодо формування їх професійної компетентності.

Ключові слова: підготовка, професійна компетентність, інженер-зв'язківець.

Літ. 7.

Сергей Чупахин, доцент кафедры военной подготовки Национального авиационного университета

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-СВЯЗИСТОВ

Статья посвящена анализу современного состояния подготовки инженеров-связистов и определению путей формирования их профессиональной компетентности.

Ключевые слова: подготовка, профессиональная компетентность, инженер-связист.

Sergiy Chupakhin, Associate Professor of Military Training Department National aviation university

PROBLEMS OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE ENGINEERS-SIGNALMEN

The article analyzes the current state of the engineers- signalmen's training and defines the ways of their professional competence formation.

Keywords: training, professional competence, engineer-signalman.

Постановка проблеми. Проблема модернізації структури та змісту вищої професійної освіти, що пов'язана з оптимізацією засобів і технологій організації освітнього процесу у вищих технічних навчальних закладах, інтеграція системи вищої освіти України

в Європейський освітній простір у руслі вимог Болонської конвенції (утворення єдиного ринку праці спеціалістів вищої кваліфікації в Європі, забезпечення якісного освітнього рівня фахівців і відповідності їхньої підготовки умовам міжнародного ринку праці) висуває вимоги не стільки до рівня теоретичних знань потенційного працівника, скільки до рівня його професійної компетенції, яку він зможе продемонструвати. Набуває поширення підхід, який полягає у формуванні ключових та спеціальних компетентностей, проектного мислення, аналітичних здібностей, мотивованого прагнення до безперервної самоосвіти і самовдосконалення, умінь самостійно і відповідально проектувати навчальну і майбутню професійну діяльність, що забезпечує успішність особистісного та професійного зростання. Одним з інструментів забезпечення мобільності та конкурентоспроможності майбутніх інженерів-зв'язківців є відповідність та можливість академічного визнання кваліфікації і компетенцій випускників вищого навчального закладу на світовому ринку праці.

Конкурентоспроможність майбутніх інженерів-зв'язківців залежить не тільки від якості оволодіння ними сучасними теоретичними (фундаментальними, професійно-орієнтованими, спеціальними) знаннями, ступеня їхньої інформаційної та загальної культури, умінь мислити і діяти в категоріальній системі ринкової економіки, а й значною мірою від рівня сформованості у них самооцінки, мотивації, суб'єктивного локусу контролю.

Таким чином, існує необхідність подолання суперечностей, які виникають між потребами суспільства, зацікавленого у формуванні інтелектуальної сфери особистості майбутнього фахівця, і відсутністю розроблених для цього методик; необхідністю підвищення ефективності навчального процесу підготовки інженерів-зв'язківців шляхом застосування науково обґрунтованих підходів до подолання зазначених протиріч професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки, теоретичні та методичні засади формування професіоналізму, професійної культури, професійної майстерності, професійної компетентності привертала увагу широкого кола науковців. З філософсько-методологічних позицій дані питання досліджували Н. Бібік, Г. Васянович,

Е. Зеєр, І. Зимня, В. Кремень, А. Маркова; окремі види компетентності вивчали Б. Андрєєва (емоційна), Н. Баловсяк (інформаційна), Н. Басва,

Н. Беляєва, І. Демура, Е. Лузік (професійна), І. Зарубінська (соціальна), М. Лук'янова (психолого-педагогічна), Ю. Марченко (комунікативна), Н. Банько, Л. Щербатюк (професійна компетентність фахівців інженерного профілю) тощо.

Незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, присвячених формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців вищої професійної освіти, чимало питань цієї складної теми залишаються не з'ясованими. Наразі мають місце суперечності між процесами глобалізації та інформатизації суспільства і рівнем підготовки сучасного фахівця; між уподобаннями і здібностями студента та існуючою парадигмою освіти, що ґрунтується на вже розроблених принципах побудови навчальних планів і жорстких програмах вивчення окремих дисциплін, які часто не сформовані у міждисциплінарних і внутрішньодисциплінарних зв'язках. Крім того, у системі підготовки майбутніх інженерів-зв'язківців існують суперечності між формуванням компетентності як основи для розкриття особистісного потенціалу майбутнього інженера-зв'язківця та невідповідним рівнем педагогічного забезпечення цього процесу й обмеженими можливостями традиційних дидактичних засобів і моделей навчання.

Метою даної статті є аналіз сучасного стану підготовки майбутніх інженерів-зв'язківців і визначення шляхів щодо формування їх професійної компетентності, та можливості її реалізації.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі все більшого розвитку отримують інформаційно-комунікаційні технології. Вони проникають в усі галузі економіки, освіти, соціальне життя і професійну діяльність, тобто охоплюють всі сфери життєдіяльності людини. Одними з важливих складових інформаційних технологій є радіотехнічні системи і комплекси, а також телекомунікаційні мережі та системи. Не дивно, що на ринках праці все більшого попиту набувають фахівці інженерного профілю підготовки, зокрема зв'язківці. При цьому суттєво змінились вимоги до їх професійних якостей. Це пов'язано з принциповими змінами в економічній діяльності і повсякденному житті людей. Для досягнення життєвого успіху сучасним фахівцям доводиться змінювати не лише місце роботи, але і кваліфікацію. В даних обставинах продуктивність професійної діяльності залежить не стільки від володіння будь-якою заданою спеціальною інформацією, скільки від умінь орієнтуватися в інформаційних потоках, вирішувати проблеми, отримувати і

використовувати нові знання і інші ресурси для досягнення поставленої мети, ступеню ініціативи та відповідальності. Мало бути компетентним фахівцем, необхідно бути хорошим співробітником – ініціативним, спроможним брати на себе відповідальність і приймати рішення в ситуаціях невизначеності, таким, що вміє працювати в колективі на загальний результат, прагнучим до удосконалення професійних знань, необхідних для вирішення конкретних проблем. Такий підхід є світовою тенденцією, яка була проголошена представником ЮНЕСКО в доповіді міжнародної комісії по освіті: “Все частіше роботодавцям необхідна не кваліфікація, яка частіше асоціюється з умінням здійснювати ті чи інші операції, а компетентність, в якій поєднуються кваліфікація в строгому сенсі цього слова і соціальна поведінка, спроможність працювати в групі” [1]. На думку фахівців, в теперішній час орієнтування освіти виключно на академічні і енциклопедичні знання випускників застаріло з точки зору нових вимог ринку праці. Освіта має бути націленою на формування у випускника компетенцій, спроможних задовольнити запити роботодавців. Це також підкреслюється новими завданнями держави перед вищою освітою, оскільки саме їй належить провідна роль в формуванні культурних цінностей особистості, зростанні наукового і інтелектуального потенціалу країни [3]. Так, в державних законах і програмах [2] наголошується, що “завдання всебічного розвитку людини як особистості неможливе без збагачення інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу” та “забезпечення народного господарства кваліфікованими працівниками”. З цією метою навчання і виховання необхідно спрямувати на формування у молоді “розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової та екологічної культури”.

До того ж інженери-зв'язківці повинні володіти не лише теоретичними і практичними надбаннями відповідно до фаху, а і певними знаннями і уміннями в галузі, де вони будуть працювати. Це обумовлено тим, що від інженера-зв'язківця вимагається розуміння значення своєї професійної діяльності в контексті діяльності всього підприємства (закладу, установи).

Таким чином, відповідно до сучасних вимог ринку праці, державних освітніх стандартів до випускників, а також тенденцій розвитку освіти у світі фахова підготовка інженерів-зв'язківців набула компетентнісного підходу.

Введення поняття компетентнісного підходу в нормативну і практичну складові освіти

дозволяють вирішити проблему, типову для навчальних закладів країн пострадянського простору, коли студенти добре оволодівають теоретичними знаннями, але мають значні труднощі в практичному використанні цих знань для вирішення конкретних завдань або проблемних ситуацій. Такий підхід потребував відповідних змін в формуванні вимог до випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ) і вищих технічних навчальних закладів (ВТНЗ), що, в свою чергу, передбачає визначення ключових компетенцій, які повинні отримати студенти як для успішної праці, так і для подальшої освіти. Таким чином, стало необхідним сформулювати компетенції, які мають бути сформовані в результаті навчання за освітньою програмою, і якими необхідно оволодіти майбутньому фахівцю по закінченні ВНЗ.

Особливе значення має взаємозв'язок та взаємообумовленість результатів і цілей освіти. Так, результати освіти пов'язані з індивідуальними досягненнями конкретного студента на відміну від цілей, які пов'язані з намірами розробників освітніх стандартів, викладачів окремих дисциплін і організаторів освітнього процесу. Результати освіти можуть приймати різні форми і суттєво відрізнятися від заданих цілей. Цілі навчання є атрибутом процесу проектування освітньої програми, в той час як результати виникають тільки безпосередньо в процесі самого навчання і відносяться до самого процесу. Таким чином, результати навчання являються складовою частиною цілей освіти і відрізняються більш конкретним характером та індивідуальним вираженням.

Такий зсув акцентів з цілей освіти на її результати приводить до реформування системи освіти, а саме, переходу від системи освіти, що задає впорядковану послідовність процесу мислення студента і створює об'єкт професійної діяльності, який використовує правила його функціонування в стандартних ситуаціях, до такої, яка формує студента як професіонала саме в процесі освіти.

В фокусі такого навчання, орієнтованого на студентів, знаходяться фундаментальні зв'язки між проектуванням навчання на рівні освітньо-професійних програм і блоків дисциплін, які відображують схеми формування професійних і особистісних компетенцій; організацією навчального процесу, що передбачає зменшення частки пояснювально-ілюстративного і збільшення частки проблемного виду навчання, який базується на евристичних методах, а не на звичній передачі інформації; контролем рівня

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ЗВ'ЯЗКІВЦІВ

навчання, який фіксує ступінь розвинення професійних якостей, ступінь або рівень професіоналізму як по окремих блоках дисциплін, так і за програмою в цілому. При цьому формування професійних компетенцій і їх компонентів необхідно здійснювати з урахуванням вимог роботодавців, бачення академічного персоналу і точки зору "споживачів освіти" – тих, хто навчається.

Перелік професійних компетенцій, якими повинен оволодіти випускник в процесі навчання, знаходить відображення в Національній рамці кваліфікації, галузевих стандартах (освітньо-кваліфікаційних характеристиках (ОКХ) і освітньо-професійних програмах (ОПП).

Таким чином, процес формування компетенцій фахівця знаходиться під впливом трьох основних інтегративних факторів:

- зовнішніх, обумовлених соціально-економічним станом в державі і тенденціями світового розвитку;

- внутрішніх, що визначаються особливостями професійної діяльності;

- індивідуальних, що визначаються особистістю студентів.

Зовнішні фактори формування професійних компетенцій фахівців характеризують умови професійної діяльності і надають особливу значимість проблемам конкурентоспроможності майбутнього фахівця, в тому числі, його спроможності адаптуватися до умов невизначеності і ризику.

Про необхідність врахування внутрішніх (професійно значущих) факторів формування професійної компетентності майбутніх фахівців переконливо свідчить невідповідність випускників, підготовлених згідно вимог галузевих стандартів освіти, вимогам ринку праці. Через те роботодавцям необхідно вкладати додаткові засоби з метою виправлення цього протиріччя і "донавчання" таких фахівців на робочих місцях.

Існуюча невідповідність є наслідком дисбалансу між попитом підприємств на кваліфікованих фахівців, які на високому рівні володіють необхідними професійно значущими знаннями, вміннями і навичками в конкретній області діяльності, з одного боку, і обмеженими можливостями вищих навчальних закладів задовольнити ці попити, з іншого. Відповідно до [4] причинами цього є:

- при формуванні і виконанні освітнього заказу ВНЗ не повною мірою враховують кон'юнктуру ринку праці і не здійснюють прогнозування на його структурний розвиток;

- роботодавці, в основному, не вказують свої

вимоги до фахівця і не приймають участь в створенні і уточненні освітніх стандартів при підготовці на конкретне робоче місце;

- освітні заклади не спроможні повною мірою забезпечити урахування особливостей особистості майбутніх фахівців на етапі проектування освітнього процесу професійної підготовки;

- на момент закінчення навчання деякі роботодавці за різних причин відмовляються від випускників;

- більшість студентів не виявляють належної мотивації до засвоєння знань, умінь і навичок, і, як результат, не проходять відбір при працевлаштуванні із-за невідповідності вимогам роботодавців.

Врахування третього вищезначеного інтегративного фактору процесу формування компетентності майбутніх фахівців – особливостей особистості студентів – необхідно як гарант і забезпечення потенційної успішності випускників в професійній діяльності. Даний фактор робить освітній процес, побудований на компетентносному підході, оптимальним щодо прикладання зусиль для отримання кінцевого результату з боку студентів і науково-педагогічних працівників ВНЗ.

Проаналізувавши вищезначені дані, можемо побачити, що існує суттєва невідповідність між компетентнісним підходом до навчання і навчально-виховним процесом, яка виражається в наступному:

- перевага теоретичних знань над практичними;

- орієнтованість навчальних дисциплін на оволодіння сталими знаннями у зв'язку з тим, що розвиток технологій і виробництва значно випереджає зміст навчання;

- низька взаємодія між ВНЗ і науково-виробничими закладами;

- мала кількість занять, орієнтованих на придбання творчих умінь, особливо пов'язаних з прийняттям рішень в ситуаціях невизначеності і в кризових ситуаціях;

- відірваність навчально-виховного процесу від реальної професійної діяльності підприємств.

В той же час проблематика компетенцій не обмежується лише рамками успішної професійної діяльності. Це загально-соціальне питання: які здібності і якості необхідні сучасній людині для реалізації її особистих і професійних задач? Що уявляє собою ідеальний тип особистості сучасності і найближчого майбутнього? Вважається, що її основними рисами мають бути самостійність, креативність, відповідальність, комунікабельність, толерантність, спроможність

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ЗВ'ЯЗКІВЦІВ

визначати і вирішувати проблеми автономно і в групах, готовність і спроможність систематично вчитись новому в життєвому і професійному аспектах тощо.

Необхідність навчання і виховання вищезазначених компетенцій є відповіддю освіти на завдання сучасного суспільства, яке характеризується багатовимірністю і динамічністю розвитку. Звідси і компетентнісний підхід в навчанні спрямований не стільки на збільшення об'єму інформованості людини в різноманітних предметних областях, скільки на самостійність у вирішенні проблем у незнайомих ситуаціях, тобто на формування умінь, які допомагають людині орієнтуватись в нових ситуаціях свого професійного, особистого і суспільного життя.

Висновки. Таким чином, існуючі невідповідності і протиріччя між можливостями вищої школи з одного боку і потребами ринку праці та вимогами суспільства з іншого може бути пом'якшено і зменшено в процесі складання нових форматів і механізмів, які забезпечують реалізацію компетентнісного підходу в підготовці фахівців. Очевидно, що перехід до нового рівня цілісності освіти неможливо здійснити шляхом лише кількісних змін традиційних елементів або лише оновленням їх складу. Необхідне реформування освітньої системи, суттєва зміна змістовної частини освітніх програм, реорганізація навчально-виховного процесу на основі новітніх педагогічних технологій.

1. Делор, Ж. *Образование: сокрытое сокровище [Текст] / Ж. Делор. – UNESCO, 1996. – 37 с.*

2. Закон України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/zakon/pro_v_osvitu.htm.

3. *Національна доктрина розвитку освіти: затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 року № 347 //2002//Освіта. – 2002.*

4. Селезнев Б.И. *Модель организации подготовки специалистов в области высоких технологий / Б.И. Селезнев, И.С. Телина // Университетское управление. – 2003. – № 5 – 6 (28). – С. 89 – 94.*

5. *Стандарт вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра. Варіативна частина/ СВО ХУПС ОКХ ВЧ 8.05090181-13. – Харків: ХУПС, 2013. – 37 с.*

6. Чернова Ю.К. *Квалиметрические методы выделения базовых компетенций при подготовке специалистов инженерного профиля / Ю.К. Чернова, С.Ш. Палферова // Материалы XI симпозиума "Квалиметрия в образовании: методология, методика, практика"; под науч. ред. д-ра техн. наук, профессора Н.А. Селезневой и д-ра филос. и экон. наук А.И. Субетто. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 27 с.*

7. Щербатюк Л.Б. *Формування професіоналізму майбутніх інженерів-механіків у процесі фахової підготовки: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Щербатюк Лариса Борисівна; Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2007. – 257 с.*

Стаття надійшла до редакції 06.08.2014

30 вересня 2014 року
Всеукраїнський день бібліотек

Колектив бібліотеки
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

*Книги – морська глибина:
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить
Дивнії перлини виносить.*

Іван Франко
український письменник,
поет, публіцист, перекладач, вчений,
громадський і політичний діяч

"Моя вітчизна там, де моя бібліотека".

Еразм Роттердамський
мислитель епохи пізнього Відродження

